УДК 811.161.2’22:004.738.5
DOI https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-218-17

ЗМІНИ НА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОМУ РІВНІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПЕРІОДУ ВІЙНИ 2022–2026 РР.

CHANGES AT THE LEXICAL AND SEMANTIC LEVEL OF THE UKRAINIAN LANGUAGE DURING THE WAR PERIOD OF 2022–2026

Овчиннікова І. І.,
orcid.org/0009-0000-3132-2406
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мовознавства та методики викладання іноземних мов
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Леута О. І.,
orcid.org/0009-0007-6125-6324
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри мовознавства та методики викладання іноземних мов
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

У статті досліджено лексико-семантичні зміни в українському медійному мовленні періоду повномасштабної російсько-української війни. Матеріалом слугували лексичні одиниці, зафіксовані у публікаціях інтернет-видання «Українська правда» від 23 квітня 2022 року до 20 липня 2026 року. Мета дослідження полягає у з’ясуванні взаємозв’язків між появою нових номінацій, воєнно зумовленою неосемантизацією загальновживаних слів, оновленням військової термінології, освоєнням іншомовних назв і розширенням сфери функціонування субстандартної та стилістично маркованої лексики. Для інвентаризації та систематизації матеріалу застосовано описовий метод; значення одиниць та характер семантичних змін визначено за допомогою контекстуально-семантичного й компонентного аналізів; особливості будови, стилістичного маркування та медійного вживання з’ясовано із залученням словотвірного і функційно-стилістичного аналізів. Зіставлення хронологічно віддалених контекстів дало змогу простежити зміни форми, семантики й комунікативного статусу окремих одиниць. Установлено, що лексичні інновації аналізованого періоду утворюють рухомі зони перетину. Нові номінації постають унаслідок словотвірної компресії, абревіації, афіксації та освоєння запозичених основ; загальновживані слова набувають воєнно зумовлених значень через метафоричне й метонімійне перенесення. Назви озброєння функціонують у латинографічних і кириличних формах, виявляють різний ступінь графічного та граматичного освоєння й можуть входити до української синтаксичної сполучуваності, не втрачаючи технічної точності. Окремо визначено, що заголовкова позиція або вживання без пояснення свідчать про комунікативне освоєння, однак не обов’язково про детермінологізацію. З’ясовано, що субстандартні одиниці з’являються в прямій мові, метамовному викладі та авторській колонці; така медійна видимість свідчить про їхню суспільну впізнаваність, але не про нормативне закріплення. Зроблено висновок, що лексичне оновлення українського медійного мовлення воєнного періоду має багатовекторний характер і охоплює взаємопов’язані номінаційні, семантичні, словотвірні, граматичні та функційно-стилістичні зміни.

Ключові слова: українське медійне мовлення, лексико-семантичні інновації, неосемантизація, військова термінологія, іншомовні запозичення, субстандартна лексика, російсько-українська війна.

The article examines lexical and semantic changes in Ukrainian media discourse during the full-scale Russian-Ukrainian war. The material comprises lexical items identified in fifteen publications of the online newspaper

© Овчиннікова І. І., Леута О. І., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Ukrainska Pravda issued between 23 April 2022 and 20 July 2026. The study aims to clarify the interrelations among new nominations, war-related neosemanticisation of common words, the renewal of military terminology, the adaptation of foreign-language names, and the expanded use of substandard and stylistically marked vocabulary. The descriptive method was used to systematise the material. Contextual-semantic and component analyses established the meanings of the selected items and the nature of their semantic changes; word-formation and functional-stylistic analyses revealed their structure, stylistic marking, and media use. Chronologically distant contexts were compared to trace changes in the form, meaning, and communicative status of particular units. The findings show that the lexical innovations form overlapping and shifting categories. New nominations arise through compression, abbreviation, affixation, and the adaptation of borrowed stems, whereas common words acquire war-related meanings through metaphorical and metonymic transfer. Names of weapons occur in Latin-script and Cyrillic forms, display different degrees of graphic and grammatical adaptation, and enter Ukrainian syntactic patterns while retaining technical precision. Substandard units appear in reported speech, metalinguistic discussion, and an author's column. Their increased media visibility indicates public recognisability but does not prove their acceptance as part of the standard language. The study concludes that lexical renewal in Ukrainian wartime media discourse is multidirectional and involves interconnected nominative, semantic, word-formational, grammatical, and functional-stylistic changes.

Key words: Ukrainian media discourse, lexical and semantic innovations, neosemanticisation, military terminology, foreign-language borrowings, substandard vocabulary, Russian-Ukrainian war.

Постановка проблеми. Повномасштабна російсько-українська війна істотно вплинула на словниковий склад української мови. Упродовж 2022–2026 років до активного вжитку ввійшли назви нових видів озброєння та військової техніки, терміни й професіоналізми, запозичення, похідні від власних назв, експресивні номінації ворога, сленгізми та субстандартні та стилістично марковані одиниці. Водночас уже наявні слова набули нових, зумовлених війною значень. Частина цих мовних одиниць так і залишилася прив'язаною до конкретних подій, назв окремих операцій, видів озброєння чи суспільних ситуацій, тобто їхнє функціонування виявилося обмеженим часовими й комунікативними рамками. Деякі лексичні одиниці почали вживатися поза первинним контекстом, поступово розширили коло своїх значень, увійшли до нових синтаксичних моделей, змінили типову сполучуваність, перестали потребувати пояснення для адресата і, що не менш показово, самі стали словотвірною базою для наступних номінацій. Війна змінює словниковий склад не лише через появу нових назв. Значно глибшими виявляються процеси, які відбуваються всередині вже відомих слів: вони переосмислюються, набувають інших стилістичних відтінків, змінюють прагматичне навантаження, переходять між функціональними різновидами мовлення, іноді майже непомітно для мовців, хоча саме ці поступові зрушення й формують нову конфігурацію сучасної української лексики.

Саме тому особливого значення набуває медійний дискурс, адже він опиняється в ситуації, коли мовна норма ще не встигла закріпити нові явища, а потреба їх назвати вже стала щоденною. Журналістський текст працює не лише як своєрідний архів перших фіксацій. Він бере участь у подальшій долі слова. Одні номінації повторюються дедалі частіше, інші переміщуються із цитованого мовлення до авторського викладу, з'являються в заголовках, уживаються без будь-яких пояснень – і саме ці, на перший погляд, незначні редакторські рішення поступово змінюють їхній статус. Межа між випадковою мовною новацією та повноцінною одиницею активного словника виявляється нечіткою. Вона формується не в один момент і не одним мовцем, а через багаторазове відтворення в різних комунікативних ситуаціях, де медіа, фактично, стають одним із головних механізмів закріплення нової лексики в мовній практиці. У медійному просторі перетинаються процеси запозичення, термінологізації, детермінологізації, словотворення, неосемантизації та переходу субстандартної лексики до публічного мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження зумовлена тим, що сучасні наукові праці докладно висвітлюють окремі аспекти лексичних змін, спричинених російсько-українською війною, зокрема способи словотворення, семантичну деривацію, функціонування назв озброєння, поширення військової термінології, іншомовних запозичень, сленгової, субстандартної та стилістично маркованої лексики. Водночас недостатньо дослідже-

ними залишаються взаємозв'язки між цими процесами. Іншомовна назва може набути ознак військового терміна, термін – вийти за межі фахового спілкування і стати основою новотвору, загальновживане слово – розвинути воєнно зумовлене значення, а ситуативний сленгізм чи субстандартна та стилістично маркована лексика – перейти із соціальних мереж або цитованого мовлення до журналістського тексту. Актуальним є не тільки розподіл інновацій за окремими групами, а й простеження зміни їхнього мовного статусу впродовж певного часу.

Лексичні інновації воєнного періоду вже стали предметом різноаспектних мовознавчих студій. С. Гриценко розглядає мовні інновації, що виникли після початку повномасштабного вторгнення, визначає їхні основні мотиваційні джерела та наголошує на виразній оцінності новотворів. Дослідниця показує, що основами для їх творення стають прізвища політичних діячів, географічні назви, назви іноземного озброєння та запозичені лексеми [1]. С. Бузько поєднує лексико-семантичний і структурно-словотвірний підходи, аналізуючи суфіксацію, конфіксацію, осново- і словоскладання, контамінацію, графічну гру, а також появу нових значень у вже наявних словах [2]. Такий підхід засвідчує, що формальне оновлення слова та зміна його семантики нерідко становлять взаємопов'язані явища.

Г. Гримашевич безпосередньо пов'язує неологізацію з неосемантизацією, простежуючи, як воєнні реалії зумовлюють появу нових номінацій і водночас активізують нові значення загальновживаних лексем [3]. О. Герасименко та С. Кобзарь розглядають воєнні неологізми в ширшому часовому проміжку – від початку російської агресії 2014 року. Науковці пов'язують їхнє виникнення не лише з потребою називати нові явища, а й із вираженням емоційного стану, формуванням групової ідентичності та спільного культурного коду [4].

Окремий напрям становить вивчення назв іноземного озброєння. М. Гдакович аналізує Джавелін і Байрактар як армоніми – власні назви видів зброї – та описує їхню семантику, прагматику, апелятивацію й участь у неономінації [5]. Результати цієї розвідки підтверджують, що запозичення не завершується передаванням іншомовної назви українською графікою. Одиниця поступово пристосовується до граматичної системи української мови, набуває переносних значень, культурних асоціацій і словотвірних похідних.

Не менш важливим є дослідження субстандартної лексики. О. Павлушенко характеризує словотвірні моделі воєнних сленгових неологізмів і простежує їх поширення з інтернет-комунікації до публіцистичного мовлення [6]. О. Мітчук звертається до субстандартної лексики не як до периферійного явища, а як до повноцінного складника військового й медійного мовлення. У цих умовах вона виконує різні функції, причому далеко не лише експресивні: через неї вибудовується оцінка, позначається належність до «своїх», окреслюється дистанція щодо «чужих», а мовлення набуває інтонації безпосередності, яка для журналістського тексту ще донедавна була нетиповою [7].

С. Гриценко та Н. Мединська пишуть про мовні зміни останніх років як про процес, у якому важко провести чіткі межі між лексичними, семантичними, словотвірними, графічними й стилістичними явищами, тим більше що й термінологія для їх опису ще не виробила остаточної сталості [8]. Через це більшість праць фіксує окремий фрагмент змін. Одні дослідники аналізують новотвори, інші – семантичні зрушення чи функціонування лексики в медіа. Натомість шлях окремого слова – від першої фіксації до зміни його форми, значення, стилістичного статусу й словотвірних можливостей – майже не простежується як єдиний процес. Саме цей розрив між окремими описами і потребує докладнішого аналізу.

Мета дослідження – простежити взаємопов'язані лексико-семантичні зміни в українському медійному мовленні 2022–2026 років і з'ясувати, як неологізми, військові терміни, іншомовні назви, субстандартні одиниці змінюють значення, форму, стилістичне маркування і сферу функціонування в текстах «Української правди». Досягнення поставленої мети передбачає розмежування номінаційного, семантичного, словотвірного та функційно-стилістичного складників зафіксованих змін; визначення ступеня графічного й морфологічного освоєння

іншомовних одиниць; аналіз виходу військової лексики за межі фахової комунікації; виявлення способів воєнної неосемантизації загальновживаних слів; простеження переходу сленгізмів та субстандартної лексики із цитованого, групового або мережевого мовлення до журналістського викладу.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугували лексичні одиниці, зафіксовані у 15 публікаціях інтернет-видання «Українська правда» за період від 23 квітня 2022 року до 20 липня 2026 року. Вибірка охоплює 8 новинних повідомлень, 8 новинних повідомлень, 5 розгорнутих публікацій, 1 інтерв'ю та 1 авторську колонку. До вибірки залучено публікації, у яких зафіксовано воєнно зумовлене значення слова, нову номінацію, графічний або граматичний варіант запозичення чи стилістично марковану одиницю.

Добір текстів здійснено цілеспрямовано, з урахуванням наявності лексичних інновацій, військової термінології, іншомовних запозичень, семантично переосмислених слів, субстандартної лексики. Одиницею аналізу визначено лексему або термінологічне словосполучення в контексті медійної публікації. Вибірка має цілеспрямований якісний характер і не претендує на кількісну репрезентативність щодо всього українського медійного мовлення. Результати дослідження відображають особливості функціонування аналізованих одиниць у відібраних публікаціях.

Для систематизації матеріалу використано описовий метод. Контекстуально-семантичний і компонентний аналізи застосовано для встановлення значень та виявлення семантичних змін. Словотвірний аналіз дав змогу визначити способи творення нових одиниць, а функційно-стилістичний – з'ясувати їхнє стилістичне маркування та особливості вживання в медійному мовленні. Зіставлення хронологічно віддалених контекстів уможливило простеження змін форми, семантики та функційного статусу досліджуваної лексики упродовж 2022–2026 років.

Виклад основного матеріалу. Аналіз матеріалу 15 публікацій «Української правди» засвідчив взаємопов'язаність лексико-семантичних процесів у досліджуваній вибірці. Неологізм може постати внаслідок семантичного переосмислення загальновживаного слова; іншомовна власна назва, увійшовши до військового словника, набуває українських граматичних показників; фахова абревіатура виходить за межі професійного спілкування; субстандартна одиниця переходить із прямої мови до авторського викладу. Через це взаємовиключний розподіл матеріалу спрощував би реальну картину: провідна ознака потрібна для впорядкування, проте мовний статус одиниці визначається поєднанням її походження, значення, будови, стилістичного забарвлення та позиції в медійному тексті. Багатовекторність мовних змін воєнного періоду, яку відзначають С. Гриценко та Н. Мединська [8], у вибірці «Української правди» виявляється ще й послідовно – як перехід від одного способу функціонування до іншого.

Подальший аналіз здійснено за трьома напрямами: номінаційно-словотвірним, семантичним і функційно-стилістичним.

Потреба швидко називати нові воєнні реалії активізує не один спосіб поповнення словника, а поєднання словотворення, семантичної деривації, абревіації, запозичення та творення складених найменувань. Межа між цими процесами часто є рухомою. Нова одиниця може виникнути на базі вже відомого слова, а потім розвинути власне словотвірне гніздо; абревіатура – перейти зі спеціального мовлення до загального; власна назва – набути ознак загальної. Тому номінаційний процес у матеріалах «Української правди» охоплює не лише появу формально нового слова, а й пристосування наявних мовних ресурсів до позначення зміненої дійсності.

Одним із помітних механізмів є словотвірна компресія. Іменник *повномасштабка* згортає словосполучення *повномасштабне вторгнення* до однослівної розмовної номінації. Суфіксальна модель із формантом *-к–* не лише скорочує назву, а й переводить її з офіційно-нейтрального регістру до повсякденного мовлення. У публікації «Слова війни» ця одиниця позначає не окрему воєнну дію, а весь суспільний досвід, що розпочався після 24 лютого 2022 року [9]. Окремі абревіатури, насамперед *КАБ*, після виходу за межі фахового мовлення набувають

відмінкових форм і функціонують як самостійні медійні номінації. Проте в їхньому разі скорочується не лише форма: після виходу за межі фахового середовища вони починають функціонувати як самостійні слова, здатні відмінюватися, поєднуватися з означеннями та набувати додаткових значень.

Суфіксальна та префіксально-суфіксальна деривація в аналізованому матеріалі здебільшого поєднана з вираженою оцінністю. Від семантично переосмисленої лексеми бавовна утворено демінутив *бавовнятко*. Формант *-ятк-* не стільки вказує на малий розмір, скільки передає іронічно-позитивну оцінку вибуху на території противника. Словотворення закріплює нове значення твірної основи: похідне мотивується вже не назвою рослини або волокна, а воєнною семемою слова. Дієслова *задвохсотити* і *закобзонити*, наведені в метамовному огляді воєнної лексики, мають результативну семантику. Перше пов'язане з кодовою назвою загиблого *двохсотий*, друге – із прізвищем померлого російського співака Йосипа Кобзона та поширеним у воєнному дискурсі евфемістично-іронічним образом «концерту Кобзона». Поєднання префікса *за-* з дієслівним формантом *-ити* перетворює назву особи або стану на позначення завершеної дії. В обох випадках словотвірна модель водночас евфемізує смерть і надає висловленню експресивного, зневажливого забарвлення.

Іншу групу становлять похідні, мотивовані абревіатурами та назвами предметів. Форма *ТЦКшники* утворена від абревіатури *ТЦК* за допомогою розмовно маркованого форманта *-шник-* і називає працівників установи через її скорочену назву. У репортажі 2024 року одиниця функціонує в прямій мові, тоді як журналіст послуговується нейтральним словосполученням працівники *ТЦК* [10]. Така пара демонструє, що словотвірна стислість супроводжується стилістичним зниженням. У лексемі *бусифікація* основа *бус* поєднується з формантом *-ифікація* під семантичним впливом слова *мобілізація*. Внутрішня форма зосереджує увагу на транспортному засобі як символі примусового затримання й доправлення до ТЦК. У колонці 2026 року поряд із назвою процесу вжито субстантивовану форму *бусифіковані*, що позначає осіб за результатом цієї дії [11].

Окремий номінаційний ресурс становить перехід між власними й загальними назвами. Назви озброєння *Shahed, «Шахед», «Кинджал», «Бандероль»* первісно виконують ідентифікаційну функцію, позначаючи конкретну модель або тип зброї. Форма *три «Бандеролі»* демонструє граматичне вживання власної назви у множині та заголовкову мовну гру, але не доводить її переходу до загальних назв. Зворотний напрям репрезентує *закобзонити*: прізвище стає твірною основою дієслова, а позначення конкретної особи – джерелом узагальненого воєнного евфемізму. Такі переходи показують, що власні назви в період війни активно залучаються не лише до називання техніки, а й до творення експресивної дієслівної лексики.

Продуктивною є також аналітична номінація, за якої нове поняття виражене словосполученням або складною назвою. У сполуці *м'ясні штурми* прикметник *м'ясний* утрачає прямий зв'язок із харчовим продуктом і характеризує тактику масованих атак живою силою без урахування значних втрат. У публікації 2024 року ця одиниця винесена в заголовок, а в авторському викладі її значення конкретизоване повідомленням про використання мобілізованих і колишніх в'язнів за одночасного збереження техніки [12]. Термінологічні сполуки *дрон-камікадзе, баражуючий боєприпас, керована авіабомба, високоточне озброєння* виконують насамперед класифікаційну функцію. Водночас вони співіснують з образними або коротшими відповідниками, тому вибір назви залежить від того, чи має повідомлення точно визначити вид зброї, стисло ідентифікувати загрозу або передати її суспільне сприйняття.

Неосемантизація не створює нової зовнішньої форми, однак перебудовує співвідношення між уже відомим словом і позначуваною ним реалією. У воєнному мовленні цей процес охоплює як однослівні назви, так і сполуки, у яких нового змісту набуває лише один компонент або вся конструкція. Г. Гримашевич розглядає неологізацію та неосемантизацію як взаємозумовлені реакції лексичної системи на воєнні події й наголошує на переважанні іменників

серед семантичних неологізмів [3]. Для медійного аналізу самого факту переносного вживання недостатньо: випадкова образність ще не дорівнює сформованому лексико-семантичному варіантові. Про його закріплення в межах досліджуваної вибірки свідчать повторюваність, відтворення в різних текстах, зміна сполучуваності, поява похідних, винесення в заголовок і послаблення потреби в поясненні.

Найвиразніший випадок зміни денотативної співвіднесеності становить *бавовна*. Первинне значення назви рослини, волокна й матеріалу не зникає, але поряд із ним формується воєнне – «вибухи на території Росії або на тимчасово окупованих територіях». Його поява зумовлена не подібністю між двома предметами, а міжмовною грою, побудованою на омографії російських слів *хло́пок* і *хлопо́к* та навмисному буквальному перекладі другого з них. Через це бавовну точніше трактувати як іронічне семантичне калькування, а не як звичайну предметну метафору. У публікації 2022 року слово вже винесене в заголовок, але в основному тексті його походження і значення ще пояснено [13]. Поєднання високої заголовкової помітності з довідковим супроводом відбиває проміжний стан: редакція розраховує на впізнаваність одиниці, проте не вважає її цілком прозорою для кожного читача.

Семантичний зсув у *бавовні* охоплює й оцінний компонент. Вибух як загроза та руйнування в новому значенні подано з позиції української мовної спільноти – як подію на території противника, яку повідомлення кодує іронічно. Похідне *бавовнятко* утворюється вже від воєнного, а не від первинного значення твірного слова. Це важлива ознака відносної самостійності нової семеми: вона не лише відтворюється в готовій формі, а й стає основою подальшої деривації. Демінутивний формант не зменшує фізичний обсяг названої події; він підсилює іронічну, емоційно прихильну оцінку вибуху на боці ворога. Семантична й словотвірна зміни тут розгортаються майже одночасно.

Інакше розвивається воєнне значення слова *мопед*. Тут підставою для переосмислення стала не зовнішня подібність предметів, а їхня спільна акустична ознака: характерний звук двигуна ударного безпілотника виявився настільки впізнаваним, що побутова назва двоколісного транспорту почала виконувати нову номінативну функцію. Уже в заголовку 2022 року словосполука *літаючі смертоносні мопеди* поєднує, здавалося б, несумісні семантичні компоненти. Саме ця несподівана комбінація й дає змогу без додаткових пояснень співвіднести слово з новим референтом [14]. Через рік метафора вже поводиться значно вільніше. У повідомленні 2023 року *«мопед» припаркувався* – і це дієслово, звичне для наземного транспорту, переноситься на безпілотник без відчутної семантичної суперечності [15]. Власне, змінюється не лише значення іменника. Разом із ним перебудовується його сполучуваність, а нове предикатне оточення підтримує сформовану метафоричну модель і поступово закріплює її в мовній практиці. У 2025 році *мопед* уже входить до метамовного переліку слів, якими українці називають досвід повномасштабної війни [9]. Три хронологічно віддалені фіксації засвідчують більшу стійкість, ніж мала б одноразова журналістська метафора. Водночас слово не витісняє назв *Shahed, «Шахед», дрон-камікадзе* чи *баражуючий боєприпас*. Новий лексико-семантичний варіант функціонує поруч із технічними й родовими номінаціями, зберігаючи розмовно-іронічне забарвлення.

На рівні словосполучення неосемантизацію виявляє назва *м'ясні штурми*. Прикметник м'ясний у цій сполуці характеризує не продукт і не його властивості, а спосіб ведення бойових дій, за якого особовий склад масово використовують як витратний ресурс. Перенесення ґрунтується на знеособленні людського тіла до «матеріалу» й містить різко негативну оцінку відповідної тактики. У повідомленні 2024 року сполуку винесено в заголовок, а зміст конкретизовано через опис застосування мобілізованих і колишніх ув'язнених під час наступальних дій [12]. Семантична інновація закріплена саме за цілісним словосполученням: на підставі одного контексту немає підстав приписувати прикметникові *м'ясний* самостійне нове значення в усіх можливих сполуках.

Не кожне зіткнення традиційного і воєнного змісту засвідчує сформований семантичний неологізм. Заголовок про *атаку трьох «Бандеролей»* на поштовий термінал активізує первинне значення загальної назви бандероль і водночас використовує офіційну власну назву ракети *S8000 «Бандероль»* [16]. На цьому збігові постає контекстуальна мовна гра.

У проаналізованих одиницях зміна денотативного компонента майже завжди супроводжується прагматичною перебудовою. *Бавовна* й *мопед* іронічно перекодовують небезпечні воєнні явища; *м'ясні штурми* виражають осуд і дегуманізаційний характер тактики противника. Оцінність не є другорядним нашаруванням після появи нового значення – часто вона бере участь у самому перенесенні та визначає, чому з кількох можливих назв у публічному мовленні закріплюється саме образна.

Матеріал «Української правди» фіксує різні ступені неосемантизації. Повторюваність *мопеда*, поява похідного від *бавовни* у хронологічно віддалених текстах засвідчують відтворюваність нових значень у межах вибірки. *М'ясні штурми* демонструють семантичне оновлення сталої сполуки, тоді як «*Бандероль*» лишається прикладом межової взаємодії власної назви та заголовкової гри. Первинні значення при цьому не зникають. Вони співіснують із воєнними, а конкретну семему активізують жанр, найближче лексичне оточення й ширший суспільний контекст. Медіа роблять такі значення видимими та впізнаваними, однак їхня фіксація в публікації сама по собі не засвідчує лексикографічного чи нормативного закріплення.

Воєнний медіатекст рідко обмежується одним найменуванням бойового засобу. Поряд опиняються індекс моделі, власна назва, родовий військовий термін, абревіатура, перекладний відповідник і неофіційна назва, причому кожна одиниця висвітлює іншу ознаку того самого об'єкта. Через це поповнення військової термінології не зводиться до механічного додавання нових назв зброї. Змінюється сама організація номінаційних рядів: іншомовне позначення входить до українського тексту, співвідноситься з уже наявним терміном, пристосовується до письма й граматики, а інколи виходить за межі суто ідентифікаційної функції. М. Гдакович, аналізуючи назви *Джавелін* і *Байрактар*, описує участь іншомовних армонімів у процесах вторинної номінації [5]. Матеріал «Української правди» засвідчує подібну рухливість, хоча для новіших назв її ступінь неоднаковий.

Найповніше варіантність виявляє номінаційний ряд, пов'язаний з іранськими ударними безпілотниками. У публікаціях 2022–2024 років співіснують *Shahed-136, Shahed-136/131, «Шахед», «Шахеди», дрон, БПЛА / БпЛА, дрон-камікадзе, баражуючий боєприпас* і розмовне *мопед* [17; 18; 19]. Латинографічна форма з цифровим індексом точно визначає модель; кирилична відтворює назву засобами українського письма; родові терміни зараховують його до певного класу техніки або боєприпасів. У заголовку 2024 року форма множини «*Шахеди*» уже називає не модель як одиничний різновид, а сукупність запущених апаратів. Закінчення *-и* вводить запозичену основу до української числової парадигми, хоча велика літера й лапки ще підтримують зв'язок із власною назвою. Адаптація не усуває первісної форми: в основному тексті тієї самої публікації зберігається позначення *Shahed-136/131*. Дві графічні реалізації розподілено між стислим заголовком, адресованим широкому читачеві, і точнішим повідомленням про тип застосованої зброї.

Графічне освоєння, граматичне освоєння та зрозумілість терміна не завжди відбуваються одночасно. *Шахед* легко набуває форми множини й сполучається з числівником, тоді як абревіатурні назви *HIMARS* і *ATACMS* у метамовній публікації 2025 року збережено латиницею [9]. Їхня впізнаваність у воєнному словнику не спричиняє обов'язкової кирилізації. Окремі абревіатури, зокрема *КАБ*, після виходу за межі фахового мовлення набувають відмінкових форм і функціонують як самостійні медійні номінації. Сам перелік таких форм не дає підстав вважати їх однаково освоєними: показовими стають контекст, синтаксичні зв'язки, відмінювання й те, чи потребує скорочення розшифрування.

Абревіатура *КАБ* демонструє перехід від фахового позначення до самостійної медійної номінації особливо виразно. У розгорнутій публікації 2024 року повна назва *керована авіабомба* встановлює

значення скорочення, після чого в тексті функціонують форми *КАБи, КАБів, КАБом;* абревіатуру винесено й у заголовок *Війна КАБів*. Основа отримує відмінкові закінчення за моделлю іменника чоловічого роду, а форма родового відмінка множини стає зрозумілою без повторного розгортання. Поряд із нею вжито індексні назви *ФАБ-250, ФАБ-500, ФАБ-1500* та абревіатуру *УМПК*. Тут вибудовується внутрішня ієрархія: родове найменування позначає клас зброї, скорочення забезпечує стислий повтор, цифрові індекси диференціюють окремі різновиди. Вихід *КАБ* у заголовок свідчить про розширення адресата терміна, але не про втрату спеціального значення. Точніше говорити про його медійну популяризацію та комунікативне освоєння, а не про завершену детермінологізацію.

Аналітичні назви зберігають важливість навіть за наявності короткого запозичення або абревіатури. Сполуки *керована авіабомба, високоточне озброєння, далекобійні дрони, ударні БпЛА* не тільки пояснюють маловідому одиницю, а й розміщують її в понятєвій системі за способом керування, точністю, дальністю або бойовою функцією. Через них медійний текст поєднує спеціальну точність із доступністю. Читач може не знати технічних характеристик конкретної моделі, але родова назва подає мінімальний набір класифікаційних ознак. Водночас різні терміни не є повними синонімами: *дрон, ударний БпЛА, дрон-камікадзе* й подана в джерелі назва *баражуючий боєприпас* мають неоднаковий обсяг і наголошують на різних характеристиках об'єкта. Їхнє чергування в журналістському тексті не слід сприймати як довільну заміну.

Пізніші запозичення *мідлстрайк* і *кілзона* показують іншу стадію входження до медійного мовлення. Обидві англомовні основи передано кирилицею й об'єднано в цілісні слова, однак формальна пристосованість не усуває потреби в семантизації. У матеріалі 2025 року *мідлстрайк* пояснено через опис відповідних спроможностей, високоточного озброєння та засобів розвідки. У публікації 2026 року *кілзону* винесено в заголовок, а далі розмежовано її вужче й ширше розуміння [20]. Форма *кілзона* має українське закінчення *-а*, набуває жіночого роду й узгоджується з прикметником у сполуці щільна кілзона. Граматичне пристосування вже відбулося на рівні форми та синтаксичної сполучуваності, тоді як понятєві межі ще доводиться окреслювати в самому тексті. Заголовкова позиція тут не дорівнює повній загальнозрозумілості: незнайома назва може бути винесена наперед саме тому, що становить тему пояснення.

Оновлення військової термінології в досліджених публікаціях відбувається через кілька взаємопов'язаних процесів: входження міжнародних назв та індексів, кириличне передавання іншомовних основ, абревіацію багатокомпонентних термінів, граматичне пристосування скорочень і власних назв, творення аналітичних класифікаційних сполук. Результатом стає не однорідний набір цілком освоєних одиниць, а багаторівневий словник. Одні назви вже відмінюються й функціонують у заголовку без розшифрування; інші мають українську графічну оболонку, але потребують докладного пояснення; ще інші зберігають латинське написання, залишаючись упізнаваними для широкого адресата. Межа між терміном, власною назвою і загальновживаним позначенням рухається, хоча не зникає: медіа розширюють сферу функціонування військової лексики, не обов'язково позбавляючи її спеціалізованого змісту.

Функційний статус субстандартної одиниці визначає не лише її значення, а й позиція в медіатексті. У публікації 2024 року слово *ТЦКшники* зафіксовано в прямій мові, тоді як в авторському викладі вжито нейтральну назву *працівники ТЦК*. Таке розмежування дає змогу передати мовлення героя, зберігши дистанцію між його оцінною номінацією та редакційним способом називання.

У статті *Слова війни* одиниці *орки, русня, бусифікація* стають об'єктами метамовного осмислення. Перші дві виконують пейоративну та ідентифікаційну функції, протиставляючи «своїх» і «чужих». *Бусифікація* стисло називає суспільно чутливу практику, водночас виражаючи її негативну оцінку. Однак метамовне згадування таких слів ще не означає їх нейтралізації.

Хронологічне зіставлення контекстів не виявляє єдиної послідовності, за якою розвиваються всі досліджені одиниці. Послідовну зміну дискурсивного статусу переконливо простежено на прикладі лексеми *рашизм*. Інші одиниці переважно демонструють співіснування

графічних, термінологічних і стилістичних варіантів. Так, *рашизм*, поданий 2022 року як нове поняття, уже 2023-го функціонує в повідомленні про офіційне рішення Верховної Ради. Зміна стосується передусім суспільно-політичного статусу номінації.

Контексти 2024–2026 років репрезентують різні способи введення субстандартної лексики до медійного тексту: у прямій мові, метамовному викладі та авторській колонці. Оскільки йдеться про різні лексеми, ці приклади не утворюють послідовної хронологічної траєкторії однієї мовної одиниці. Ознаками динаміки виступають уживання без пояснення, заголовкова позиція, відмінювання, поява похідних і перехід від цитованого до авторського мовлення. Жодна з них окремо не доводить нормативного закріплення. Найраніша фіксація у вибірці так само не є першим уживанням слова в українській мові; вона лише позначає вихідну точку тієї траєкторії, яку дають змогу простежити п'ятнадцять проаналізованих публікацій.

Висновки. Аналіз матеріалу із 15 публікацій «Української правди» засвідчив, що зміни в українському медійному мовленні 2022–2026 років мають взаємопов'язаний характер. Неологізація поєднується зі словотворенням і неосемантизацією, іншомовні назви входять до військової термінології, а фахові й субстандартні одиниці розширюють сферу функціонування. Тому належність слова до певної групи не є незмінною: його статус залежить від значення, форми, стилістичного маркування та позиції в медійному тексті.

У досліджуваній вибірці зафіксовано словотвірну компресію, абревіацію, афіксацію, творення похідних від власних назв і освоєння запозичених одиниць. Аналізовані приклади репрезентують метафоричне, метонімійне та міжмовно зумовлене семантичне перенесення. Освоєння іншомовної військової лексики охоплює кириличне передавання, відмінювання, утворення форм множини, українську синтаксичну сполучуваність і появу похідних. Латинографічні й кириличні форми можуть співіснувати, виконуючи різні функції: перші забезпечують технічну точність, другі – доступність для широкого читача. Вихід військового терміна в заголовок або його вживання без розшифрування засвідчує комунікативне освоєння, але не обов'язково завершену детермінологізацію.

Субстандартні одиниці переходять із прямої мови до метамовного аналізу та авторського викладу, набуваючи більшої медійної видимості й словотвірного потенціалу. Проте їх поширення не означає входження до літературної норми. Інші одиниці переважно демонструють співіснування графічних, термінологічних і стилістичних варіантів. Перспективним є розширення корпусу за рахунок інших медіа та кількісний аналіз частотності досліджених одиниць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гриценко С. Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика.* 2022. 32(2). С. 9–13. https://doi.org/10.17721/1728-2659.2022.32.02

2. Бузько С. А. Поповнення словникового складу української мови неологізмами сучасного воєнного періоду. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія.*. 2024. №5. С. 11–15. https://doi.org/10.32782/philspu/2024.5.2

3. Гримашевич Г. І. Семантичні неологізми періоду російсько-української війни. *Лінгводидактичні та філологічні студії в умовах викликів сьогодення:* Матеріали міжрегіонального науково-методичного online-семінару викладачів та здобувачів вищої освіти до Дня Соборності України. 2025. С. 79–88.

4. Герасименко О. Ю., Кобзарь С. С. Неологізми російсько-української війни: Аналіз та специфіка використання. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки.* 2024. Вип. 2(209). С. 82–86. DOI 10.32782/2522-4077-2024-209-

5. Гдакович М. С. Хрематоніми *Джавелін* і *Байрактар* у сучасному українському мілітарному дискурсі: семантика, прагматика та функційне навантаження. *Ономастика.* 2023. Т. 67. С. 285–303. DOI: 10.17651/ONOMAST.67.17

6. Павлушенко О. Сленгові неологізми в українському комунікативному полі періоду російсько-української війни. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія.* 2023. Вип. 37. С. 25–36. https://doi.org/10.31652/2521-1307-2023-37-25-36

7. Мітчук О. А. Функціональна роль лінгвопрагматичного аспекту ненормативної лексики у військовому дискурсі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. Т. 36(75), №6, ч. 2. С. 405–410. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.6.2/58

8. Гриценко С., Мединська Н. «Мова – хронікер російсько-української війни» (Олександр Михед). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика.* 2025. 1(37). С. 28–36. https://doi.org/10.17721/1728-2659.2025.37.05

ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ:

9. Дубинянський М. Слова війни. Українська правда. 22 лютого 2025 року. URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2025/02/22/7499515/.

10. Халілов Р. Тече річка Тиса. Як українці намагаються втекти від мобілізації через державний кордон. Українська правда. 22 квітня 2024 року. URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2024/04/22/7452287/.

11. Рясний Д. Що відбувається після «бусифікації», якщо ви з грошима чи без них. Українська правда. 20 липня 2026 року. URL: https://www.pravda.com.ua/columns/2026/07/20/8044885/.

12. Мазуренко А. У Часовому Яру бої не вщухають, росіяни продовжують м'ясні штурми – «Хортиця». Українська правда. 14 травня 2024 року. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2024/05/14/7455708/.

13. Романенко В. Генштаб прогнозує більше «бавовни» у росіян в 2023 році. Українська правда. 29 грудня 2022 року. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/29/7382862/.

14. Будерацький Є. Літаючі смертоносні мопеди. Звідки взялися іранські безпілотники «Шахеди» та «Мохаджери», як вони працюють та чим з ними боротися. Українська правда. 6 жовтня 2022 року. URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2022/10/06/7370552/.

15. Романенко В. Військові розповіли, чим відрізняється «модернізований» Shahed-136 від старого «мопеда». Українська правда. 28 вересня 2023 року. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2023/09/28/7421791/.

16. Тищенко К. Поштовий термінал у передмісті Харкова атакували три «Бандеролі» – прокуратура. Українська правда. 19 липня 2026 року. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2026/07/19/8044827/.

17. Будерацький Є. Війна КАБів. Чому в Україні заговорили про власне виробництво керованих авіабомб. Українська правда. 12 червня 2024 року. URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2024/06/12/7460320/.

18. Романенко В. «Мопед» припаркувався без вибуху: прикордонники показали нутрощі збитого «Шахеда». Українська правда. 20 квітня 2023 року. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2023/04/20/7398728/.

19. Балачук І. Росія запустила по Україні 33 «Шахеди», 22 – збили. Українська правда. 18 січня 2024 року. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2024/01/18/7437757/.

20. Кириленко О. «У 2026 році кілзона сягатиме 20 кілометрів». На що перетворилося життя та робота піхотинців. Українська правда. 22 січня 2026 року. URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2026/01/22/8017280/.

Дата першого надходження статті до видання: 29.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.11.2026